

แนวนำของหลักสูตรและการจัดการศึกษา หลักสูตรทันตแพทยศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ระหว่างปี พ.ศ. 2545-2564*

พรพรรณ อัสวานิชย์ ท.บ., ศษ.ม., M.S., Diplomate, American Board of Pediatric Dentistry

นิตยา ภัทสรศิริ อ.บ., ค.ม., Ph.D.²

จุมพล พูลภัทรชีวิน Ph.D.³

รัตน์ เสรีนิราช ท.บ., Ph.D.⁴

¹ ภาควิชาทันตกรรมสำหรับเด็ก คณะทันตแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

² สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ (บริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

³ ภาควิชาสัตวบาลศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁴ ภาควิชาจุลชีววิทยา คณะทันตแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาแนวนำของหลักสูตรและการจัดการศึกษหลักสูตร ทันตแพทยศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่จะมีความเหมาะสมสำหรับบริบทของประเทศไทยในระหว่างปี พ.ศ.2545-2564

วัสดุและวิธีการ การวิจัยครั้งนี้ใช้กระบวนการวิจัยเชิงพรรณนา ประเภทการวิจัยเชิงอนาคตปริทัศน์ แบบเฝ้าในกราฟฟิคเดลฟาย จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 26 ท่าน นำคำสัมภาษณ์มาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อจัดทำแบบสอบถามเดลฟายสำหรับ สอบถามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญจำนวน 25 ท่าน การวิเคราะห์ผลทางสถิติใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS เพื่อหาค่าร้อยละ มัธยฐาน รanges ความแตกต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน และพิสัยระหว่างควอไทล์

ผลการศึกษา การวิจัยครั้งนี้ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่าในอนาคตหลักสูตรต้องตอบสนองนโยบายปฏิรูประบบสุขภาพ สามารถผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ความสามารถที่มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับของสังคม คิดเป็น ทำเป็น พุดเป็น สามารถเป็นที่พึ่งพา ของสังคม การจัดหลักสูตรจะมีการบูรณาการองค์ความรู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ การจัดการเรียนการสอนจะมีการฝึกปฏิบัติงานร่วมกับ วิทยาศาสตร์สุขภาพสาขาอื่น การวัดและประเมินผลจะใช้วิธีการที่หลากหลายเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการเรียน อีกทั้งเปิดโอกาสให้นิสิตประเมินตนเอง การบริหารการศึกษาจะใช้แนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วม โดยยึดหลักธรรมาภิบาล และเศรษฐกิจพอเพียง การมีส่วนร่วมของคณาจารย์และภาวะผู้นำของคณาบดีจะมีความสำคัญในความสำเร็จของการพัฒนาหลักสูตร อย่างไรก็ตามการจัดหลักสูตรในอนาคตยังมีข้อจำกัดในการเสริมสร้างและปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้บังเกิดแก่นักศึกษา **สรุป** ในการผลิตบัณฑิตให้มี “ความรู้คู่คุณธรรม” นั้น การจัดการศึกษาในอนาคตควรคำนึงถึงการพัฒนาคนให้สอดคล้องกับ กระบวนทัศน์ของ “การพัฒนาที่ยั่งยืน” ที่มุ่งเน้นการสร้างคนที่มีคุณธรรม จริยธรรม เพื่อการพัฒนาที่มีดุลยภาพระหว่าง เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม อีกทั้งแนวคิดด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพต้องอยู่บนฐานของ “กระบวนทัศน์สุขภาพแบบองค์รวม” ซึ่ง มุ่งเน้นการเสริมสร้างสุขภาพภาวะทั้งมิติของกาย ใจ สังคมและจิตวิญญาณ

(ว กบด จุฬาฯ 2547;27:183-94)

คำสำคัญ: การบริหารหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตร หลักสูตรทันตแพทยศาสตรบัณฑิต

* ทุนอุดหนุนการวิจัยจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทนำ

หลักสูตรทันตแพทยศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้มีการเปิดการเรียนการสอนเป็นครั้งแรก ในวันที่ 5 มิถุนายน พ.ศ. 2483 หลักสูตรฉบับแรกนี้ได้นำเค้าโครงมาจากหลักสูตรทันตแพทยศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยเพนซิลวาเนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา¹ โดยมีสัดส่วนของเนื้อหาวิชาแบ่งตามระยะเวลาการศึกษา อยู่ในอัตราส่วนของเตรียมทันตแพทย์ : พรีคลินิก : คลินิก ในสัดส่วน 2:2:2 ต่อมาหลักสูตรทันตแพทยศาสตรบัณฑิตได้มีการปรับปรุงพัฒนามาเป็นระยะๆ ในปีพุทธศักราช 2500 มีการปรับหลักสูตรในช่วง 4 ปีหลังโดยมีจำนวนชั่วโมงเรียน 6,097 ชั่วโมง ในปีพุทธศักราช 2515 หลักสูตรทันตแพทยศาสตรบัณฑิตฉบับที่ 3² มีการเปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนการสอนจากระบบชั่วโมงมาเป็นระบบหน่วยกิต และมีการเปลี่ยนข้อกำหนดผู้เข้าสมัครการศึกษาให้เป็นผู้สำเร็จการศึกษาประโยคมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า ในปีพุทธศักราช 2529 หลักสูตรทันตแพทยศาสตรบัณฑิต มีการลดการศึกษาระดับเตรียมทันตแพทย์ศาสตร์ จาก 2 ปี เหลือ 1 ปี^{3,4} โดยเพิ่มการศึกษาทางคลินิกให้มากขึ้นพร้อมกับเริ่มดำเนินการจัดการเรียนการสอนทางคลินิกเป็นแบบทันตกรรมรอบยอด (Comprehensive Dentistry) หลักสูตรนี้เรียกว่าหลักสูตรทันตแพทยศาสตรบัณฑิตฉบับปีพุทธศักราช 2529 หลักสูตรฉบับนี้ได้นำมาใช้จนถึงปีพุทธศักราช 2544 จึงมีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรโดยลดรายวิชาบางรายวิชาลง ทำให้ลดจำนวนหน่วยกิตรวมจากเดิม 236 หน่วยกิตในหลักสูตรปีพุทธศักราช 2529 ปรับเหลือ 234 หน่วยกิต⁵ อย่างไรก็ตาม การปรับปรุงในหลักสูตรทันตแพทยศาสตรบัณฑิตฉบับที่ 6 นี้ถือว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงเฉพาะจำนวนหน่วยกิตเท่านั้น ไม่ได้มีการพัฒนาปรับเปลี่ยนโครงสร้างหลักเพื่อสนองต่อพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 ที่มีปณิธานให้จัดการศึกษาโดยมีนักเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ และมีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต⁶ นอกจากนี้ภาวะการเปลี่ยนแปลงของสังคมทั้งในด้านความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยี การพัฒนาของระบบสารสนเทศ ความต้องการของคนในสังคม การแข่งขันเสรีทางการค้า ความพร้อมของจริยธรรมในสังคม การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของประชากร และนโยบายในการจัดการปฏิรูประบบสุขภาพ ทำให้หลักสูตรและการจัดการศึกษาหลักสูตรทันตแพทยศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์-

มหาวิทยาลัยจำเป็นต้องมีการพัฒนาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง มีความเป็นสากลทั้งในด้านวิชาการ และมีการบริหารจัดการที่สามารถเปิดประตูการศึกษาไทยไปสู่ประเทศเพื่อนบ้าน สร้างความเป็นผู้นำในภูมิภาค สามารถผลิตทันตแพทยศาสตรบัณฑิตที่มีความพร้อมทั้งในด้านวิชาการ และวิชาชีพ กอปรด้วยคุณธรรม จริยธรรม และปัญญา เพื่อเป็นรากฐานในการพัฒนาประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้าสามารถแข่งขันกับนานาชาติอารยประเทศได้ อีกทั้งบัณฑิตสามารถดำรงตนในสังคมได้อย่างมีความสุข

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวโน้มของหลักสูตรและการจัดการศึกษาหลักสูตรทันตแพทยศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่มีความเหมาะสมสำหรับบริบทของประเทศไทยในระหว่างปี พ.ศ. 2545-2564 โดยวิเคราะห์บริบทและข้อจำกัดของวิชาชีพทันตกรรมในปัจจุบัน การจัดการทันตแพทยศึกษาของคณะทันตแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อีกทั้งคาดการณ์แนวโน้มของหลักสูตรและการจัดการศึกษาหลักสูตรทันตแพทยศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในระหว่างปีพ.ศ. 2545-2564 ในประเด็นด้านวัตถุประสงค์ของหลักสูตร รายวิชา กิจกรรมการเรียนรู้ การประเมินผล เทคโนโลยี และการจัดการศึกษา

วัตถุประสงค์และวิธีการ

การวิจัยใช้กระบวนการวิจัยเชิงพรรณนาประเภทการวิจัยเชิงอนาคตปริทัศน์ แบบเอ็ดโนกราฟฟิคเดลฟาย (Ethnographic Delphi Futures Research)^{7,8} จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 26 ท่านประกอบด้วย

1. **กลุ่มผู้เชี่ยวชาญกลุ่มผู้บริหาร** หมายถึงผู้มีอำนาจในการตัดสินใจเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร เช่น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ รัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัย เลขาธิการสำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพ นายกทันตแพทยสภาผู้บริหารองค์การบริหารคณะทันตแพทยศาสตร์แห่งประเทศไทย (อบทท.) ซึ่งประกอบด้วยคณบดีคณะทันตแพทยศาสตร์สถาบันต่างๆ ผู้บริหารของคณะกรรมการข้าราชการและพลเรือน (ก.พ.) ผู้บริหารระดับสูงของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. **กลุ่มผู้เชี่ยวชาญกลุ่มนักวิชาการ** หมายถึงผู้เชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพทันตแพทย์และผู้เชี่ยวชาญในสาขาทันตแพทย์ โดยจำแนกออกเป็น

2.1 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญกลุ่มวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง หมายถึง ผู้เชี่ยวชาญในสาขาศึกษาศาสตร์ และแพทยศาสตร์ ที่มีความเกี่ยวข้องกับวิชาชีพทันตแพทย์ ได้แก่ ราชบูรอาวุโส คณบดี คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณาจารย์อาวุโส คณะครุศาสตร์ อธิการบดีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ อธิการบดีว่าการกระทรวงสาธารณสุข รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.2 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญกลุ่มวิชาชีพทันตแพทย์ หมายถึง ผู้เชี่ยวชาญในสาขาทันตแพทย์ที่มีความรู้และประสบการณ์ในด้านหลักสูตรทันตแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เช่น ผู้บริหารและอดีตผู้บริหารของคณะทันตแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะกรรมการหลักสูตรคณะทันตแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้อำนวยการกองทันตสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข ทันตแพทย์ที่ทำงานร่วมกับชุมชนโดยตรง

ดำเนินการวิจัยโดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 26 ท่าน นำคำสัมภาษณ์มาทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อจัดทำเป็นแบบสอบถามเดลฟายครั้งที่ 1 ซึ่งมีประเด็นรวมทั้งสิ้น 213 ข้อ นำแบบสอบถามเดลฟายครั้งที่ 1 ให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตอบคำถามแล้วนำข้อมูลที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญที่ตอบแบบสอบถามเดลฟายครั้งที่ 1 จำนวน 19 ท่าน มาหาค่ามัธยฐานฐานนิยม และพิสัยระหว่างควอไทล์ เพื่อสร้างแบบสอบถามเดลฟายครั้งที่ 2 นำแบบสอบถามเดลฟายครั้งที่ 2 ส่งให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาอีกครั้ง ในแบบสอบถามนี้แสดงคำร้อยละ มัธยฐาน พิสัยระหว่างควอไทล์ของกลุ่ม และตำแหน่งคำตอบที่ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนตอบในแบบสอบถามเดลฟายครั้งที่ 1 เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาอีกครั้งเพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของตนกับกลุ่ม และตัดสินใจคำตอบอีกครั้ง กรณีที่คำตอบไม่สอดคล้องกับกลุ่มได้ขอให้ผู้เชี่ยวชาญให้เหตุผลประกอบส่งแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญทั้งที่ให้สัมภาษณ์และผู้เชี่ยวชาญที่ตอบแบบสอบถามเดลฟายครั้งที่ 1 จำนวนทั้งสิ้น 33 ท่าน

นำแบบสอบถามเดลฟายครั้งที่ 2 ของผู้เชี่ยวชาญจำนวน 25 ท่าน มารวบรวมวิเคราะห์หาค่ามัธยฐาน ฐานนิยม และพิสัยระหว่างควอไทล์อีกครั้งด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS Version 10 (Statistical Package for the Social Sciences Version 10) เพื่อวิเคราะห์ เพื่อหาคำร้อยละ มัธยฐาน ฐานนิยม ความแตกต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน

และพิสัยระหว่างควอไทล์ การพิจารณาถึงอนาคตภาพที่น่าจะเป็นไปได้มากที่สุด (Most-Probable Scenarios)^{7,8} พิจารณาจากแนวโน้มหรือข้อความเป็นอนาคตภาพที่เกิดขึ้นได้ หรือน่าจะเป็นไปได้ ตามความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ที่มีต่อแนวโน้มหรือข้อความเป็นโอกาที่จะเกิดขึ้นหรือน่าจะเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก และความคิดเห็นมีความสอดคล้องกันไม่กระจัดกระจายเกินไป โดยแนวโน้มหรือข้อความเป็นค่าสถิติ ดังนี้ แนวโน้มหรือข้อความเป็นค่ามัธยฐานตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป ผลต่างระหว่างค่ามัธยฐานกับฐานนิยมมีค่าไม่เกิน 1.0 ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์มีค่าไม่เกิน 1.50 จากนั้นนำข้อความเป็นผ่านเกณฑ์ดังกล่าวมาสรุปเป็นความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เขียนอนาคตภาพ และสรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษา

จัดแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. บริบทและข้อจำกัดของการจัดทันตแพทย-ศาสตร์ศึกษาและวิชาชีพทันตกรรมในปัจจุบัน

สังคมไทยในปัจจุบันรับเอาวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามา มาก เกิดการเปลี่ยนแปลงทำให้คนไทยขาดศีลธรรมขั้นพื้นฐาน และมีปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม

ระบบสุขภาพในปัจจุบันมุ่งเน้นในด้าน “การซ่อมสุขภาพ” โดยมีแนวความคิดอิงการแพทย์กระแสหลักที่มี “ชีวแพทย์” เป็นตัวตั้ง ให้การรักษาแบบแยกส่วนทำให้ประเทศชาติต้องพึ่งพิงเทคโนโลยีในการรักษาทางทันตกรรมจากต่างประเทศ โดยไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้

ระบบการศึกษาของประเทศขาดการปลูกฝัง “ความเป็นมนุษย์” ตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษา นิสิตที่เข้ารับการศึกษาคณะทันตแพทยศาสตรบัณฑิต (maturity) ความคิดริเริ่ม ความคิดวิเคราะห์ มีความเป็นปัจเจกสูง การเรียนในระดับอุดมศึกษาก็ไม่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถ “คิดเป็น” คณาจารย์ไม่เป็นต้นแบบของจริยธรรม ความเมตตา ความยุติธรรม และความเอื้ออาทร

การจัดการเรียนการสอนในสาขาทันตแพทยศาสตร์ เน้นเทคโนโลยีสากลเป็นตัวตั้ง แยกส่วนจากภูมิปัญญาพื้นบ้าน วิถีชีวิต และพฤติกรรมของคน อีกทั้งยังมุ่งเน้นการซ่อมสุขภาพ

จำนวนหน่วยกิตในหลักสูตรมีมากจนไม่สามารถจัดเวลาว่างได้พอเพียง การจัดการศึกษาทั่วไปไม่เหมาะสมกับบริบทของประเทศ มีรายวิชาเลือกที่น้อยและขาดความหลากหลาย เนื้อหาของหลักสูตรทันตแพทยศาสตรบัณฑิตมีความซ้ำซ้อน และมีการจัดลำดับการเรียนรู้ที่ไม่เหมาะสมความรู้วิทยาศาสตร์พื้นฐานไม่เพียงพอสำหรับการศึกษาในระดับสูง และสำหรับการทำวิจัย

การบริหารงานของคณะยัง “ด้อย” ประสิทธิภาพ ยังคงมีระบบศักดิ์นาวิชาการ คณะทันตแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยของตนเอง และขาดการบริหารเป็นองค์รวมในการพัฒนาคณะยังคงไม่มีการวางแผนต้นแบบ (master plan) คณะให้ความสำคัญต่อการพัฒนาบุคลากรน้อยมาก มีคณาจารย์ที่ทำงานวิจัยที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมและการเรียนการสอนน้อย คณาจารย์มีภาระหน้าที่สูงแต่ได้รับค่าตอบแทนที่ไม่เหมาะสมพอเพียงที่จะสามารถทุ่มเทตนเองในการอบรมนิสิตให้เป็นคนดีมีความรู้ งบประมาณการเรียนการสอนและการวิจัยมีไม่เพียงพอทำให้คณาจารย์ต้องจัดหาอุปกรณ์มาใช้ด้วยทุนทรัพย์ส่วนตัว การบริหารอาคารยังขาดประสิทธิภาพ

ทันตแพทยศาสตรบัณฑิตที่ผลิตออกมามีศักยภาพในด้านเทคโนโลยีสูง แต่มีความเป็นปัจเจกชนนิยมที่ไม่สนใจสาระที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของสังคมและสาธารณะ ขาดจิตวิญญาณของนักส่งเสริมสุขภาพ มีความสามารถในการบริหารน้อย ขาดความคิดสร้างสรรค์และความคิดเชิงบูรณาการ ไม่สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น

2. อนาคตภาพที่น่าจะเป็นของ “หลักสูตรและการจัดการศึกษาหลักสูตรทันตแพทยศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ระหว่างปี พ.ศ. 2545-2564

จากการรวบรวมผลของแบบสอบถามเดลฟายครั้งที่ 2 ของผู้เชี่ยวชาญจำนวน 25 ท่าน นำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์ทางสถิติ โดยแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในอนาคตจะต้องมีค่ามัธยฐานตั้งแต่ 3.5 ขึ้นไป และผลต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐานมีค่าสัมบูรณ์ไม่เกิน 1 และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ไม่เกิน 1.5 นำแนวโน้มที่มีคุณสมบัติครบดังกล่าวไปเขียนภาพอนาคตที่น่าจะเป็นดังนี้

1) สังคม วัฒนธรรม และเทคโนโลยี

ในอนาคตสุขภาพช่องปากของคนไทยมีแนวโน้มจะดีขึ้น โดยประชาชนให้ความสำคัญกับการส่งเสริมสุขภาพและ

ป้องกันฟันผุมากขึ้น ความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีทำให้ “ภาษา” จะไม่เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ ส่งผลให้เทคโนโลยียังมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคน การรักษา การศึกษา และการเรียนรู้ ประชาชนมีโอกาสดำเนินการรับทราบข้อมูลทางทันตกรรมจากสื่อสารสนเทศมากขึ้นทำให้สามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานประกอบการตัดสินใจ ผู้ป่วยจึงมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกวิธีการรักษามากขึ้น อีกทั้งจะเรียกร้องให้ค่าใช้จ่ายในการรักษาทางทันตกรรมมีความเหมาะสมมากขึ้น

ความต้องการทันตแพทย์ทั่วไป (general practitioner) และทันตแพทย์เฉพาะทางและการบริการทันตกรรมสำหรับผู้สูงอายุจะมีมากขึ้น ระบบประกันภัยจะเพิ่มบทบาทในการเป็นผู้แบกรับภาระค่าใช้จ่ายในการรักษา ทันตแพทย์มีโอกาสถูกฟ้องร้องมากขึ้น ทันตแพทย์ได้รับการยกย่องจากสังคมน้อยลง อีกทั้งสังคมคาดหวังความเอื้ออาทรจากทันตแพทย์มากขึ้น ในโลกอนาคตปัญหาสภาวะสิ่งแวดล้อมและการขาดแคลนพลังงานจะเป็นปัญหาของประชาคมโลก

2) ปรัชญาการจัดการศึกษา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจะมีพันธกิจในการเป็นมหาวิทยาลัยวิจัยที่ผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ด้านการวิจัย คณะทันตแพทยศาสตร์ต้องเป็นผู้ชี้นำสังคมในด้านทันตกรรม ต้องผลิตผลงานวิจัยประยุกต์สหสาขาวิชาที่สามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ และแก้ไขปัญหาของประเทศชาติได้ นอกจากนี้ คณะฯ ต้องผลิตบัณฑิตที่ตอบสนองต่อนโยบายการปฏิรูประบบสุขภาพ และมีคุณภาพมาตรฐานที่สังคมยอมรับ จัดการศึกษาต่อเนื่อง ผลิตบัณฑิตให้พอเพียงกับความต้องการของสังคม บัณฑิตจะต้องได้รับการปลูกฝังจิตสำนึกในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สำหรับการศึกษาภาคประชาชน คณะฯ ต้องจัดการเผยแพร่ความรู้ด้านการส่งเสริมสุขภาพ และทันตกรรมป้องกันแก่สังคม

3) วัตถุประสงค์ของหลักสูตร

การจัดหลักสูตรทันตแพทยศาสตรบัณฑิตจะต้องมีจุดมุ่งหมายสอดคล้องต่อความต้องการของประเทศชาติและสังคม มีเป้าประสงค์ในการผลิตบัณฑิตให้มีชีวิตที่มีศักดิ์ศรี (noble life) และสามารถประกอบวิชาชีพที่มีประโยชน์ต่อสังคม (productive career) หลักสูตรต้องมีมาตรฐานสากล และมุ่งหวังในการสร้างเสริมสุขภาพและการป้องกันโรคในช่องปาก อีกทั้งจัดให้นิสิตสามารถเข้าใจกระบวนการเรียนรู้

คณะทันตแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยต้องผลิตบัณฑิตซึ่งมีคุณลักษณะดังนี้ สามารถเป็นที่พึ่งพาของสังคม รู้จักบทบาทหน้าที่และรับผิดชอบต่อตนเอง มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีความรู้ความสามารถให้การบริการที่มีคุณภาพมาตรฐาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น เป็นผู้นำในการวางระบบเพื่อการเสริมสร้างสุขภาพ และแก้ไขปัญหาทันตสาธารณสุขในชุมชน ที่รับผิดชอบ มีวิสัยทัศน์ มีความเป็นผู้นำ คิดเป็น ทำเป็น พุดเป็น ใฝ่รู้ มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความอดทน สามารถปรับตัวได้สอดคล้องกับสภาวะการณ์ มีความสามารถในด้านภาษาอังกฤษ และเทคโนโลยีสารสนเทศ

4) รายวิชา

หลักสูตรต้องมีจำนวนหน่วยกิตน้อยลง การจัดการศึกษาทั่วไปต้องสามารถสะท้อนอุดมการณ์ของชาติและปรัชญาของมหาวิทยาลัยโดยสัดส่วนของการศึกษาทั่วไปต้องมีมากพอเพียงสำหรับการสร้าง “ความเป็นมนุษย์” รายวิชาต่างๆ ต้องมีการบูรณาการองค์ความรู้ในลักษณะของสหสาขาวิชา (multi-disciplinary) และทรานดิสซิปลิनารี (transdisciplinary) มากขึ้น นอกจากนี้ทันตแพทย์จำเป็นต้องมีความรู้ในเรื่องของกฎหมายและสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น

5) การจัดการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนจะเน้นกระบวนการ “เรียนเพื่อเรียนรู้” โดยการจัดการเรียนการสอนหลายรูปแบบ เพื่อให้บัณฑิตเกิดทักษะในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ สร้างสรรค์ และสามารถตั้งคำถามได้ นิสิตมีโอกาสดูแลด้วยตนเองเพิ่มขึ้น มีการนำ “การวิจัย” มาใช้ฝึกหัดเพื่อการแสวงหาความรู้และการแก้ปัญหา การเรียนการสอนต้องสร้างให้นิสิตมีโอกาสดูแล “ตนเอง” สามารถเกิด “ปัญญา” เข้าใจในความจริงของสิ่งทั้งหลายตามเหตุและปัจจัย มีการสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพอย่างสม่ำเสมอตลอดหลักสูตร การสอนในคลินิกต้องให้ “ผู้ป่วยเป็นศูนย์กลาง” และจัดให้มีการฝึกปฏิบัติงานร่วมกับวิทยาศาสตร์สุขภาพสาขาอื่น กิจกรรมนิสิตต้องมียุทธศาสตร์สำคัญในการสร้างบัณฑิตในอุดมคติ มีการตั้งวัตถุประสงค์ของกิจกรรมอย่างชัดเจน จัดกิจกรรมที่มีความหลากหลาย และสอดคล้องตามวัตถุประสงค์

6) การประเมินผล

การวัดและการประเมินผลเป็นตัวกำหนดพฤติกรรม การเรียนรู้ของนิสิต ดังนั้นการเรียนรู้ของนิสิตจึงต้องเป็น

กระบวนการที่สอดคล้องกับวิธีการเรียนและวัตถุประสงค์ของการเรียน โดยต้องสามารถประเมินผู้เรียนทั้งในระดับความจำ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ ความคิดสร้างสรรค์ ทักษะบุคลิกภาพ พร้อมทั้งต้องจัดให้นิสิตสามารถประเมินตนเอง และได้รับข้อมูลย้อนกลับเพื่อทำให้นิสิตสามารถพัฒนาดตนเองต่อไป

7) การบริหารและการจัดการศึกษา

คณะฯ ต้องมีการบริหารงานอย่างมีส่วนร่วมโดยยึดหลัก “ธรรมาภิบาล” และ “เศรษฐกิจพอเพียง” โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของชาติเป็นหลัก คนบิตต้องมีความเป็นผู้นำมีวิสัยทัศน์ กล้าตัดสินใจและกล้ารับผิดชอบต่อการบริหารบุคคลจะใช้การเสริมแรงในทางบวก (positive reinforcement) โดยการสนับสนุน “คนดี” มากกว่าการติดตามควบคุมมิให้มีการกระทำผิดเกณฑ์ในการพัฒนาบุคลากรต้องมีความสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาของคณะฯ นอกจากนี้มหาวิทยาลัยต่างๆ จะมีการประสานความร่วมมือในด้านการเรียน การสอน และการวิจัยมากขึ้น โดยคณะฯ สามารถกำหนดวัตถุประสงค์ของการสร้างความร่วมมืออย่างชัดเจน มีการแลกเปลี่ยนและถ่ายทอดเทคโนโลยี ในส่วนของสภาคณาจารย์จะต้องทำหน้าที่เป็น “สภาวิชาการ” ที่พัฒนาความรู้ของอาจารย์ นอกจากนั้นคณาจารย์ของจุฬาฯจะต้องมีบทบาททั้งในเวทีระดับภูมิภาคและระดับโลกมากขึ้น

รายได้ของคณะฯจะมาจากงบประมาณของรัฐที่จัดสรรในระบบผลผลิต (output/outcome) ต่อรายหัวนิสิต ในขณะที่เดียวกันรัฐจะส่งเสริมให้คณะฯ จัดหารายได้ของตนเอง ซึ่งแหล่งรายได้หลักจะมาจากงานบริการวิชาการ และค่าเล่าเรียนของนิสิต ดังนั้นคณะฯ จึงต้องมีการบริหารจัดการด้านการเงินอย่างมีประสิทธิภาพโดยทำการวิเคราะห์และกำหนดสัดส่วนของการจัดสรรงบประมาณอย่างชัดเจน

ในการพัฒนาหลักสูตร คณะฯ ควรใช้กระบวนการ “สามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขา” คือการให้ความรู้แก่บุคลากรในองค์กร ผู้มีอำนาจบริหารต้องให้ความร่วมมือ และความร่วมมือของสังคม” อีกทั้งมีการสร้างความคาดหวังร่วม ความสำเร็จในการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้ปัจจัยสำคัญที่สุด คือการมีส่วนร่วมของคณาจารย์ นอกจากนี้ภาวะผู้นำของคนบิตจะมีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการปรับปรุงหลักสูตรด้วยเช่นกัน คณะฯต้องจัดให้มีการพัฒนาทั้งคณาจารย์และบุคลากร ตลอดจนผลักดันให้เกิดวัฒนธรรมองค์กรของการทำงานร่วมกันเป็น “ทีม” ซึ่ง

ผู้บริหารต้องใช้หลัก “การบริหารและการเงิน” เป็นพลังในการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

การพัฒนาหลักสูตรจำเป็นต้องมีการวางแผนดำเนินงานอย่างเป็นระบบ และสอดคล้องกับวัฒนธรรมองค์กร คณาจารย์ต้องมีส่วนร่วมในงานกิจกรรมนิสิตมากขึ้น สร้างบรรยากาศการเรียนการสอนที่มีลักษณะความเอื้ออาทร (humanistic) มากขึ้น เปิดโอกาสให้นิสิตเรียนรู้เทคโนโลยีทางการศึกษาใหม่ๆ และจัดการเรียนรู้เป็น “องค์รวม” นอกจากนี้คณะต้องวางแผนในการจัดหาผู้ป่วยในเชิงรุกเพื่อแก้ไขปัญหาภาวะจำนวนผู้ป่วยสำหรับนิสิตที่จะมีจำนวนลดลง

ในการจัดเตรียมโครงสร้างพื้นฐานที่เป็นปัจจัยเกื้อหนุนในการจัดการศึกษา คณะต้องจัดหาเครื่องคอมพิวเตอร์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สารสนเทศ ไลบรารี อุปกรณ์ ปรับปรุงวิธีบริหารอาคารให้มีประสิทธิภาพ โดยจัดห้องเรียนให้สามารถใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการประหยัดพลังงาน ห้องสมุดต้องมีการปรับเปลี่ยนการดำเนินงานให้สอดคล้องกับเทคโนโลยี สนับสนุนให้มีการจัดทำตำราและสื่อการเรียนเพิ่มขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับวิธีการจัดการศึกษาแนวใหม่

อย่างไรก็ตามการจัดการศึกษาจะต้องได้รับการตรวจสอบจากบุคคลทั้งภายในและภายนอกองค์กร ซึ่งระบบการตรวจสอบนี้จะไม่ขัดขวางความเป็นอิสระของคณาจารย์ในการสอน และจะเป็นการพัฒนาคุณภาพการเรียน การสอน และการบริการ

ในอนาคตแม้ว่าอำนาจทางการเมืองจะเข้ามาบิบบาทในการกำหนดทิศทางการจัดทันตแพทยศาสตรศึกษาโดยผ่านทางพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ แต่กลุ่มวิชาชีพจะยังคงมีหน้าที่ในการควบคุมมาตรฐานทางทันตกรรม มีการกำหนดการสอบข้อสอบกลางเพื่อขอรับใบประกอบวิชาชีพ

ในด้านการให้การรักษาผู้ป่วย ทันตแพทย์จะมีหน้าที่เป็น “ทันตแพทย์ประจำครอบครัว” ผู้มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมสุขภาพ โดยการทำงานร่วมกันเป็น “ทีม” กับวิทยาศาสตร์สุขภาพสาขาอื่นๆ และชุมชน การรักษาที่ให้แก่ผู้ป่วยจะคงไว้ซึ่งคุณธรรมและจริยธรรมแห่งวิชาชีพ

อย่างไรก็ดีการที่รัฐมีนโยบายในการสนับสนุนการสร้างรายได้เข้าประเทศโดยการให้โรงพยาบาลเอกชนขยายการให้บริการรักษาพยาบาลแก่ผู้ป่วยต่างชาตินั้นมีแนวโน้มที่จะ

ทำให้เกิดปัญหาการกระจายตัวของทันตบุคลากร เกิดการดึงตัวบุคลากรจากภาครัฐไปสู่ภาคเอกชนเพิ่มขึ้น นอกจากนี้การแก้ไขปัญหาการขาดแคลนทันตบุคลากรคณะต้องให้การสนับสนุนนโยบายของรัฐในการแก้ไขปัญหาการกระจายตัวของบุคลากรอย่างจริงจัง

นอกจากอนาคตภาพที่น่าจะเป็นซึ่งผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันว่าแนวโน้มจะเกิดขึ้นในระดับมากแล้ว ยังคงมีประเด็นที่เป็นอนาคตภาพอันพึงประสงค์ที่มีคุณสมบัติไม่ครบตามเกณฑ์ โดยแม้ว่าจะมีค่ามัธยฐานตั้งแต่ 3.5 ขึ้นไป ซึ่งจัดเป็นแนวโน้มที่มีโอกาสเกิดขึ้นได้ในระดับมาก และมากที่สุด แต่มีค่าความแตกต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐานมีค่าสัมบูรณ์เกิน 1 และ/หรือค่าพิสัยระหว่างควอไทล์เกิน 1.5 จึงจัดเป็นประเด็นที่ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นไม่สอดคล้องกันว่าเป็นอนาคตภาพที่มีโอกาสเกิดขึ้นในระดับมากและมากที่สุด ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

คณะทันตแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจะสามารถผลิตบัณฑิตที่มี “ความรู้คู่คุณธรรม” มีจิตสำนึกในการธำรงศิลปวัฒนธรรมของชาติ มีเป้าประสงค์ในการจัดการศึกษาเพื่อสร้าง “ความเป็นมนุษย์” และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับสังคม สร้างทัศนคติให้บัณฑิตหมั่นแสวงหาความรู้อยู่เสมอ และสามารถคิดเป็นองค์รวม

หลักสูตรทันตแพทยศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจะผลิตบัณฑิตที่เป็นทันตแพทย์ประจำครอบครัว (family dentist) สามารถทำงานร่วมกันเป็นทีม สามารถชี้นำสังคม มีความเป็นผู้ตามที่ดี มีความเอื้ออาทรต่อผู้ป่วย มีพหุทัศนะ เจตคติที่ก่อรูปไปด้วยคุณธรรมและจริยธรรม มีพันธกิจในการรักษาผู้ป่วยเป็นแบบองค์รวม (holistic approach) โดยยึด “ผู้ป่วยเป็นศูนย์กลาง” (patient-centered)

ในด้านการบริหารการศึกษา ผู้บริหารจะคำนึงความอยู่ดีมีสุขของผู้ได้บังคับบัญชา ใช้หลักด้านการเงินในการสนับสนุนคนดี และส่งเสริมการกีฬาเพื่อให้นักวิชาการและนิสิตมีสุขภาพที่ดี

คณาจารย์ ทำตัวเป็น “ต้นแบบ” ของคุณธรรม จริยธรรม ความยุติธรรม ครูจะมีบทบาททั้งเป็นผู้สอน ผู้ชี้นำ (facilitator) และร่วมเรียนรู้ไปพร้อมศิษย์ และทำงานวิจัยจนเกิดความเชี่ยวชาญเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน

ข้อเสนอแนะ

ข้อสรุปจากผลการวิจัยครั้งนี้เป็นผลจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้งในสาขาทันตแพทยศาสตร์ แพทยศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ และผู้บริหาร ซึ่งทำให้สามารถมองเห็นภาพในอนาคตของคุณลักษณะของทันตแพทยศาสตรบัณฑิต แนวโน้มของหลักสูตรและการจัดการศึกษาซึ่งจะมีประโยชน์อย่างยิ่งในการหาทางดำเนินการในการจัดหลักสูตรและการเรียนการสอนให้สามารถผลิตบัณฑิตได้จริงตามประสงค์ อีกทั้งยังเห็นแนวโน้มของข้อจำกัดในการจัดการศึกษาในหลายด้านที่ผู้บริหารควรตระหนักถึง และพยายามหาทางแก้ไขป้องกัน

ข้อเสนอแนะที่ผู้วิจัยแสดงความเห็นนี้เป็นเพียงแนวคิดหนึ่งในแนวความคิดที่เสนอให้ผู้บริหารนำไปพิจารณาประกอบการตัดสินใจ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการจัดการศึกษาของคณะทันตแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเพื่อให้สามารถผลิตบัณฑิตที่มี “ความรู้คู่คุณธรรม” นั้นควรมีการดำเนินการใน 12 มาตรการดังนี้

1. การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาเพื่อ “การพัฒนาที่ยั่งยืน”

สำนักงานการพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติหรือสภาพัฒน์ฯ ได้จัดการสัมมนาในระดับชาติ เรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืนเพื่อหาแนวทางในการปฏิบัติ และดัชนีชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทยในวันที่ 29 มิถุนายน 2546¹⁰ ดังนั้นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในฐานะอุดมศึกษาของชาติจึงควรสนองนโยบายของรัฐโดยจัดการศึกษาเพื่อมุ่งหวังในการผลิตบุคลากรเพื่อ “การพัฒนาที่ยั่งยืน” ที่เป็นกระบวนการที่เน้นการพัฒนาคนให้มี “ปัญญา” คุณธรรมและจริยธรรม สามารถใช้ความรู้และเทคโนโลยีในการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจอย่างมีดุลยภาพกับความสมบูรณ์ของนิเวศวิทยา (ecology)¹¹

2. การจัดการศึกษาอย่างมีสมดุลทั้งในด้าน พุทธิศึกษา จริยศึกษา พลศึกษา และหัตถศึกษา

ในการพัฒนาตนให้เป็นผู้มี “ปัญญา” และ “ความรู้” จำเป็นต้องมีการจัดการศึกษาอย่างสมดุลขององค์ประกอบ 4 ส่วน ได้แก่ พุทธิศึกษา จริยศึกษา พลศึกษาและหัตถศึกษา¹² อย่างไรก็ตามการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาส่วนใหญ่ในปัจจุบันได้มุ่งเน้นและให้ความสำคัญเฉพาะด้านหัตถศึกษาเท่านั้นมีการจัดหลักสูตรด้านหัตถศึกษาอย่างมีรูปแบบที่ชัดเจนส่วนในด้านอื่น ๆ นั้นยังขาดความชัดเจนของวัตถุประสงค์ รูปแบบ และวิธีการ

ดังนั้นในอนาคตการจัดการศึกษาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จึงควรมีการจัดโครงสร้าง วัตถุประสงค์ รูปแบบวิธีการจัดการศึกษาให้เกิดความสมดุลและการสอดประสานของพุทธิศึกษา จริยศึกษา พลศึกษา หัตถศึกษา

3. การจัดการดูแลสุขภาพช่องปาก “แบบองค์รวม”

คณะทันตแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีหน้าที่ในการผลิตบัณฑิตระดับอุดมศึกษาที่มีความชำนาญเฉพาะทางในด้านให้การดูแลสุขภาพช่องปากแก่ประชาชนภายหลังจากที่ประเทศไทยมีการปฏิรูประบบสุขภาพที่มุ่งเน้นการสร้างสุขภาพะทั้งมิติกาย ใจ สังคมและจิตวิญญาณ¹³ ทันตแพทย์ในฐานะบุคลากรด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพจึงต้องมีความพร้อมที่สามารถให้การดูแลประชาชนแบบองค์รวมร่วมกับทีมสุขภาพ ดังนั้นคณะทันตแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยต้องหาแนวทางในการจัดหลักสูตร กิจกรรมการเรียนรู้รวมทั้งการประเมินผลการศึกษา ที่สร้างบัณฑิตให้สามารถดูแลสุขภาพช่องปากแบบองค์รวมร่วมกับทีมบุคลากรด้านสาธารณสุขสาขาอื่นได้ตามเจตจำนงของการปฏิรูประบบสุขภาพที่เป็นนโยบายของประเทศ

4. การประสานการดำเนินงานฝ่ายบริหาร ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายบริการ ฝ่ายกิจการนิสิต ฝ่ายวางแผน ฝ่ายประกันคุณภาพ และฝ่ายโรงพยาบาล ในการจัดทันตแพทยศาสตรศึกษา

คณะทันตแพทยศาสตร์ได้จัดแบ่งโครงสร้างการบริหารออกเป็นฝ่ายบริหาร ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายบริการ ฝ่ายกิจการนิสิต ฝ่ายประกันคุณภาพ และฝ่ายโรงพยาบาล ซึ่งการบริหารงานในทุก ๆ ฝ่ายล้วนเพื่อวัตถุประสงค์สูงสุด คือการผลิตทันตแพทยศาสตรบัณฑิตและทันตแพทย์เฉพาะทางที่มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของสังคม ดังนั้นงานบริหารทุก ๆ ด้านจึงควรมีเป้าหมาย และแนวทางที่สอดคล้อง เกื้อกูล และส่งเสริมให้การจัดการศึกษาสามารถดำเนินอย่างราบรื่นบรรลุตามเป้าหมายของคณะฯ

5. การจัดการบริหารการศึกษาตามแนว “เศรษฐกิจพอเพียง”

ประเทศไทยจัดเป็นกลุ่มประเทศที่กำลังพัฒนา ดังนั้นการจัดการศึกษาของประเทศยังคงต้องพึ่งพิงเทคโนโลยีจาก

ต่างประเทศหลายด้าน เช่น อุปกรณ์โสตทัศนูปกรณ์ อุปกรณ์สารสนเทศ อุปกรณ์คอมพิวเตอร์ เป็นต้น ส่วนในวิชาชีพทันตกรรม วัสดุและอุปกรณ์เกือบทั้งหมดล้วนแต่เป็นผลิตภัณฑ์จากการนำเข้าทั้งสิ้น ทำให้ประเทศไทยไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ และยังเป็นการสูญเสียเงินตราจำนวนมหาศาลออกนอกประเทศ ดังนั้นการนำวิธีการที่ใช้ในต่างประเทศมาใช้ในประเทศจึงควรมีการประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับเทคโนโลยีบริบท และวัฒนธรรมองค์กร โดยยังคงรักษาแนวทางที่จะมุ่งไปสู่เป้าประสงค์ในการฝึกหัดให้นิสิตสามารถคิดเป็น วิเคราะห์ วิพากษ์ได้ นอกจากนี้คณะควรประเมินความเหมาะสมของเทคโนโลยีใหม่ในด้านการรักษาว่ามีความเหมาะสม สำหรับประเทศไทยเพียงใดก่อนการนำเข้ามาใช้ในประเทศ

นอกจากนี้แล้วจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และคณะทันต-แพทยศาสตร์ควรมีนโยบายในการพัฒนาเทคโนโลยีที่จำเป็นสำหรับการเรียนการสอน และการให้การรักษาทันตกรรมสำหรับผู้ป่วยเพื่อให้ประเทศไทยสามารถลดการนำเข้า และพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น

6. การจัดการบริหารการศึกษาอย่างมีส่วนร่วม

การเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ และวิธีการจัดการศึกษาที่จะเกิดขึ้นนั้นย่อมก่อให้เกิดความตึงเครียดและความขัดแย้ง ซึ่งผู้บริหารต้องให้ความสำคัญ และมีการเตรียมความพร้อมในการแก้ปัญหา

ในการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของเจ้าหน้าที่ในทุกระดับ ทั้งผู้บริหาร คณาจารย์ และบุคลากร จะทำให้ทุกฝ่ายได้ทำงานและเรียนรู้ไปพร้อมๆ กัน (learning through action)¹⁴ ความเป็นเจ้าของในความสำเร็จและความล้มเหลวเท่าๆ กัน ดังนั้นการบริหารงานที่เดิมเป็นระบบโครงสร้างแบบราชการที่มีลำดับชั้นของการควบคุมควรถูกปรับแก้ให้มีโครงสร้างในแนวราบมากขึ้น จึงจะมีความสอดคล้องกับการบริหารงานอย่างมีส่วนร่วม การทำงานอย่างมีส่วนร่วมจะก่อให้เกิดการทำงานเป็นทีม และการเปิดใจให้เกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่ อันจะส่งผลทำให้คณะฯ สามารถผลักดันให้เกิด “องค์กรแห่งการเรียนรู้”(Learning Organization)¹⁵ เป็นวัฒนธรรมใหม่ของคณะฯ ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

7. การพัฒนาประสิทธิภาพในการบริหาร

การบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพจะก่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และได้ประโยชน์สูงสุดทั้งทรัพยากรเวลา งบประมาณ คน อาคาร และสารสนเทศ

“เวลา” จัดเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญสูงสุดในการทำงานสำหรับบุคลากรทุกระดับทั้งในระดับบริหาร คณาจารย์ และบุคลากร ดังนั้นจึงควรมีแนวทางในการบริหารเวลาให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด โดยการหาแนวทางในการลดการสูญเสียเวลาในกิจกรรมที่มีความสำคัญน้อย นำเทคโนโลยีมาช่วยในการทำงานเพื่อให้สามารถใช้เวลาดลดลง ทำให้มีเวลาเหลือในการช่วยสร้างสรรค์พัฒนาคณะฯ มากขึ้น นอกจากนี้การนำวิธีการใหม่ที่ใช้ในทางธุรกิจมาประยุกต์ใช้ในการประชุมจะทำให้สามารถลดเวลาที่ใช้ในการประชุมลงทำให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น

ทรัพยากรที่มีความสำคัญลำดับต่อมา คือ ทรัพยากรด้าน “งบประมาณ” ในการพัฒนาคณะฯ ให้มีความก้าวหน้าจำเป็นต้องใช้เงินจำนวนมากสำหรับการพัฒนาบุคลากร จัดวางระบบ และจัดหาวัสดุอุปกรณ์ ขณะที่งบประมาณของรัฐที่สนับสนุนการศึกษาในระดับอุดมศึกษามีแนวโน้มที่ลดลง อีกทั้งการบริหารทางทันตกรรมแก่ผู้ป่วยซึ่งเป็นแหล่งรายได้สำคัญของคณะฯ จะมีการแข่งขันที่สูงมากขึ้น ในทางตรงกันข้ามภาระค่าใช้จ่ายของคณะฯ ก็มีแนวโน้มที่จะสูงขึ้นเรื่อยๆ ทำให้คณะฯ จำเป็นต้องสามารถใช้จ่ายเงินอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด และสามารถใช้จ่ายเงินในการลงทุนอย่างเหมาะสมที่จะช่วยผลักดันให้เกิดการพัฒนาของคณะฯ ตามแผนงานที่วางไว้ ดังนั้นคณะฯ จึงควรทำการวิเคราะห์การลงทุนของคณะฯ เพื่อให้สามารถเห็นข้อจำกัดต่างๆ ในด้านการเงิน เพื่อจะนำไปวางแผนปรับปรุงต่อไป

การจัดการเรื่องอาคารสถานที่มีความสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอนที่จะมีรูปแบบแตกต่างไปจากเดิม รูปแบบการเรียนการสอนในอนาคตจะมีทั้งกลุ่มใหญ่และกลุ่มย่อย ซึ่งทำให้เกิดความต้องการห้องเรียนขนาดต่างๆ เพิ่มมากขึ้น ดังนั้นการบริหารอาคารเรียนที่มีอยู่ทั้งที่อยู่ในระบบบัญชีโครงสร้าง และที่อยู่นอกระบบ ควรมีการจัดนำมาใช้ให้เต็มศักยภาพ เพื่อเป็นการลดงบประมาณด้านก่อสร้างอาคารเพิ่มเติม ทำให้คณะฯ สามารถนำงบประมาณไปลงทุนในด้านอื่นๆ ที่ขาดแคลน นอกจากนี้การมีอาคารเรียนใหม่จะ

เป็นการเพิ่มภาระค่าใช้จ่ายในอนาคตทำให้คณะฯ ต้องเสียเงินสำหรับค่าบำรุงรักษา ค่าทำความสะอาด ค่าสาธารณูปโภค ค่าเจ้าหน้าที่ดูแล เป็นต้น ดังนั้นการใช้อาคารที่มีอยู่อย่างเต็มศักยภาพจะเป็นทางเลือกที่ควรพิจารณา สำหรับรูปแบบของห้องเรียนในอนาคตควรทำให้มีความยืดหยุ่นสำหรับการเรียนที่หลากหลายรูปแบบและต้องคำนึงถึงการประหยัดพลังงานด้วย

การพัฒนาระบบสารสนเทศเป็นสิ่งจำเป็นอย่างมากในอนาคตสำหรับการเรียนการสอน การให้บริการผู้ป่วย และการบริหารงาน ดังนั้นจึงควรมีการวางแผนแม่บทของระบบสารสนเทศของคณะฯ ซึ่งสามารถแยกดำเนินการได้ทีละส่วนตามความเร่งด่วน การที่มีระบบสารสนเทศที่เป็นระบบเดียวกันจะทำให้สามารถเชื่อมโยงข้อมูลจากส่วนต่าง ๆ ได้สะดวกและรวดเร็ว นอกจากนี้ควรวางแผนสำหรับการจัดระบบการศึกษาทางไกลสำหรับการศึกษาต่อเนื่องในอนาคตด้วย

8. การสนับสนุนงานวิจัยเพื่อการพัฒนาการเรียนการสอน การประเมินผล และการบริหารการศึกษา

การพัฒนาหลักสูตรเพื่อให้เกิดบัณฑิตในอุดมคติที่เป็นผู้มีปัญญา และความรู้ สามารถคิด วิเคราะห์ และแก้ไขปัญหาได้ โดยรูปแบบการเรียนการสอนที่นักเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ และการให้การรักษาทางทันตกรรมโดยมีผู้ป่วยเป็นศูนย์กลาง จำเป็นต้องใช้วิธีการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล ตลอดจนการบริหารการศึกษาที่มีรูปแบบแตกต่างไปจากเดิม การที่จะนำเอาวิธีการที่ประสบความสำเร็จในต่างประเทศมาใช้ในวัฒนธรรม และบริบทของประเทศไทยซึ่งมีความแตกต่างกันนั้นจำเป็นต้องมีการประยุกต์ให้เหมาะสมจึงจะก่อให้เกิดความสำเร็จ การจัดการศึกษาเพื่อให้ได้บัณฑิตที่มีความรู้ คู่คุณธรรมภายใต้กระแสบริโภคนิยมจำเป็นต้องมีแนวคิดและวิธีการใหม่ๆ ออกมา ซึ่งเป็นการผสมผสานระหว่างภูมิปัญญาของตะวันออกและภูมิปัญญาของตะวันตกเข้าด้วยกัน ดังนั้นองค์ความรู้ใหม่ที่จะเกิดขึ้นจึงจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการวิจัย ด้วยเหตุนี้ผู้บริหารจึงควรสนับสนุนและสร้างแรงจูงใจให้เกิดงานวิจัยด้านทันตแพทยศาสตรศึกษาเพิ่มเติมจากงานวิจัยทางด้านวิชาชีพทันตกรรม นอกจากนี้ควรนำผลการวิจัยมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการวางแผน การพัฒนาการเรียนการสอนและการประเมินผล จึงจะช่วยให้การพัฒนาหลักสูตรมีความก้าวหน้าอย่างก้าวกระโดด

9. การสนับสนุนการผลิตตำราและสื่อการเรียนรู้เพื่อการศึกษาด้วยตนเอง

ในการจัดการศึกษาโดยให้บัณฑิตเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้สามารถเข้าใจกระบวนการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และปลูกฝังให้เป็นผู้หมั่นศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตตามปณิธานของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. 2542⁶ นั้น จำเป็นที่บัณฑิตจะต้องมีตำรา สื่อการเรียนรู้ที่สามารถนำไปศึกษาด้วยตนเองตามความต้องการ ดังนั้นคณะฯ จึงควรมีมาตรการสนับสนุน และกระตุ้นให้คณาจารย์ผลิตผลงานวิชาการในด้านนี้เพิ่มขึ้นอย่างกว้างขวาง และอย่างเร่งด่วน

10. การจัดทำมาตรการป้องกันการลาออกจากราชการของคณาจารย์

ผลจากการวิจัยพบว่าอนาคตฐานะทางสังคมของ “อาจารย์” และ “ทันตแพทย์” จะได้รับการยกย่องจากสังคมลดน้อยลง ประกอบกับภาระงานของคณาจารย์ที่มีมากขึ้น ในขณะที่ค่าตอบแทนและสวัสดิการไม่พอเพียงสำหรับการดำรงชีวิตตามอัตภาพ อีกทั้งรัฐบาลมีนโยบายผลักดันให้ประเทศไทยเป็น “ศูนย์กลางสุขภาพของเอเชีย” ทำให้ความต้องการบุคลากรทางการแพทย์ทั้งแพทย์ ทันตแพทย์ในภาคเอกชนจะเพิ่มมากขึ้น ซึ่งอาจทำให้เกิดภาวะสมองไหลของคณาจารย์คณะทันตแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ การที่คณะฯ จะใช้มาตรการด้านการเงินเพียงอย่างเดียวในการสร้างแรงจูงใจแข่งกับเอกชนนั้นคงจะเป็นมาตรการที่ไม่สามารถแข่งขันได้ เนื่องจากในปัจจุบันความแตกต่างของผลตอบแทนการทำงานระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนมีความแตกต่างอย่างมากจนการออกนอกกระบบของมหาวิทยาลัยในอนาคตก็ยังไม่สามารถเพิ่มอัตราเงินเดือนให้สูงจนสามารถแก้ปัญหานี้ได้ ประกอบกับสวัสดิการการรักษาพยาบาลที่ลดลงของมหาวิทยาลัย ในขณะที่ทางโรงพยาบาลเอกชนสามารถจัดสรรสวัสดิการรักษายาบาลให้แก่บุคลากรได้อย่างเต็มที่ ด้วยเหตุผลทั้งสองประการนี้จึงเป็นประเด็นสำคัญที่ทางมหาวิทยาลัยอาจไม่สามารถรักษามูลค่าไว้ในระบบได้ ดังนั้นการสนับสนุน “คนดี” ด้วยมาตรการด้านจิตใจจะมีความสำคัญเพิ่มมากขึ้น การสร้างความภาคภูมิใจในความสำเร็จของงาน ความสุขในการทำงาน การได้รับความยกย่องจากสังคมน่าจะเป็นแนวทางหนึ่งที่ยังเป็นข้อได้เปรียบของมหาวิทยาลัยที่ผู้บริหารควรระดมความคิดสรรหาแนวทางในการปฏิบัติ

11. การส่งเสริมการกีฬาเพื่อการพัฒนาสุขภาพของนิสิต คณาจารย์ และบุคลากรของคณะฯ

สุขภาพที่แข็งแรงเป็นรากฐานที่สำคัญในการพัฒนาปัญญา และช่วยส่งเสริมให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มศักยภาพ นอกจากนี้ยังเป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพ ดังนั้นผู้บริหารของคณะฯจึงควรมีนโยบายส่งเสริมการออกกำลังกายเพื่อเป็นการสร้างสุขภาพแก่นิสิตและบุคลากรของคณะฯ ในทุกระดับ การออกกำลังกายนี้ยังเป็นการสร้างสัมพันธภาพและสร้างความอันหนึ่งอันเดียวกัน (unity) อีกด้วย

12. การสร้างความสัมพันธ์อันดีของคณะฯ กับสังคม และประชาคมจุฬาฯ

ทันตแพทย์เป็นวิชาชีพที่มีบทบาทในสังคมน้อยมาก ทั้งในประเทศไทยและในประเทศสหรัฐอเมริกา การขาดปฏิสัมพันธ์กับสังคมนอกจากจะทำให้สถานภาพของวิชาชีพลดความสำคัญลงแล้ว ยังทำให้ทันตแพทย์ขาดความเข้าใจในความต้องการของสังคมจึงไม่สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้มารับการรักษาได้ ทำให้เกิดความขัดแย้งอันเป็นต้นเหตุสำคัญของการฟ้องร้อง ในประเทศสหรัฐอเมริกา สถาบันแพทยศาสตร์(Institute of Medicine) ได้เสนอแนะให้คณะทันตแพทย์ต้องหาแนวทางในการสร้างความสัมพันธ์ และแสดงคุณค่าต่อประชาคมมหาวิทยาลัยที่ตนสังกัด¹⁶ ทั้งนี้เนื่องจากงบประมาณลงทุนในการผลิตทันตแพทย์มีค่าสูงกว่าการผลิตบัณฑิตสาขาอื่นๆ มาก ดังนั้นการที่มหาวิทยาลัยจะจัดสรรงบประมาณจำนวนมากสำหรับคณะทันตแพทย์ ประชาคมมหาวิทยาลัยจำเป็นต้องประจักษ์ในความสำคัญของวิชาชีพนี้อย่างชัดเจน

สรุป

การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการศึกษาหลักสูตรทันตแพทยศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องรีบดำเนินการ เพื่อการผลิตทันตแพทยศาสตรบัณฑิตที่มีความรู้คุณธรรม สามารถแข่งขันในระบบการค้าเสรีที่ประเทศไทยได้ทำข้อตกลงกับองค์การการค้าโลกในการเปิดการค้าเสรีสำหรับด้านการบริการ ซึ่งรวมถึงการให้การรักษาทางทันตกรรม ดังนั้นในอนาคตทันตแพทย์ของไทยจึงต้องผู้มีความสัมพันธ์ คุณธรรม และมีศักยภาพที่จะเรียนรู้

ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อจะสามารถแข่งขันกับต่างชาติภายใต้ระบบโลกาภิวัตน์ที่มีเศรษฐกิจฐานความรู้

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยใคร่ขอขอบคุณจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่สนับสนุนเงินทุนในการวิจัยครั้งนี้ ขอขอบคุณสำหรับคำแนะนำจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ทันตแพทย์หญิงพนมพร วานิชชานนท์ และอาจารย์ ดร.อมรวิทย์ นาครทรรพ ท้ายที่สุดขอขอบพระคุณท่านผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่มีส่วนร่วมในการสัมภาษณ์และให้ความคิดเห็นในแบบสอบถาม

เอกสารอ้างอิง

1. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. คณะทันตแพทยศาสตร์. ความเป็นมาของหลักสูตรทันตแพทยศาสตรบัณฑิตในรอบ 50 ปี. ในรายงานการวิจัยหลักสูตรทันตแพทยศาสตรบัณฑิต ปีการศึกษา 2529. กรุงเทพมหานคร: คณะทันตแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พ.ศ.2535:3-46.
2. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. คณะทันตแพทยศาสตร์. หลักสูตรทันตแพทยศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2524. กรุงเทพมหานคร: คณะทันตแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พ.ศ.2524.
3. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. คณะทันตแพทยศาสตร์. Faculty of Dentistry Bulletin 1986-1988. กรุงเทพมหานคร: คณะทันตแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พ.ศ. 2529.
4. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. คณะทันตแพทยศาสตร์. หลักสูตรทันตแพทยศาสตรบัณฑิต (ปรับปรุงใหม่) ปีการศึกษา 2529. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พ.ศ.
5. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. คณะทันตแพทยศาสตร์. หลักสูตรทันตแพทยศาสตรบัณฑิต พ.ศ. 2544. กรุงเทพมหานคร: คณะทันตแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พ.ศ. 2544.
6. สำนักนายกรัฐมนตรี. สำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิคจำกัด, พ.ศ. 2542:1-61.
7. จุมพล พูลภัทรชีวิน. เทคนิคการวิจัยแบบ EDR. วารสารการวิจัยสังคมศาสตร์ 2530;3:34-57.
8. จุมพล พูลภัทรชีวิน. เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบเดลฟายเทคนิค ใน ทศพร ศิริสัมพันธ์ บรรณาธิการ. เทคนิควิธีการวิเคราะห์นโยบาย พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พ.ศ. 2544:76-88.

9. ประเวศ วะสี. พลังประชาคมปฏิรูประบบบริการสุขภาพไทย. ในทิศทางการปฏิรูปบริการสุขภาพไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานโครงการปฏิรูประบบบริการสาธารณสุข, พ.ศ. 2543:91-99.
10. ชัยอนันต์ สมุทวณิช. การพัฒนายุทธศาสตร์อุดมศึกษา. ใน การประชุมเรื่อง การวางแผนและพัฒนายุทธศาสตร์อุดมศึกษา จัดโดยมูลนิธิส่งเสริมนโยบายการศึกษา กรุงเทพมหานคร 10 เมษายน 2546. เดลินิวส์ (11 เมษายน 2546) หน้า 27.
11. พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). การพัฒนาที่ยั่งยืน พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โกมลคีมทอง. พ.ศ. 2543: 5-119.
12. พุทธทาสภิกขุ. การศึกษาคืออะไร?. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, พ.ศ. 2544:33-62.
13. สำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ. การปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร: อูษาการพิมพ์, พ.ศ. 2543:5-115.
14. ประเวศ วะสี. คณะแพทยศาสตร์ ศิริราชพยาบาล. การสัมภาษณ์ส่วนตัว, พ.ศ.2545.
15. Senge, PM. The Fifth Discipline. New York: Double Day Currency,1990.
16. Institute of Medicine. Dental Education at the Crossroads: Challenges and Change. Washington D.C.: National Academic Press, 1995:199-227.

Trends of curriculum and educational management for the Doctor of Dental Surgery Program, Chulalongkorn University during the years 2002-2021*

Pornpun Asvanit D.D.S., M.S., M.Ed., Diplomate, American Board of Pediatric Dentistry

Nittaya Passornsiri B.A., M.Ed., Ph.D.²

Chumpol Poolpatarachewin Ph.D.³

Ratta Seriniraj D.D.S., Ph.D.⁴

¹ Department of Pediatric Dentistry, Faculty of Dentistry, Chulalongkorn University

² School of Educational Studies (Educational Administration), Sukhothai Thammathirat Open University

³ Department of Foundations of Education, Faculty of Education, Chulalongkorn University

⁴ Department of Microbiology, Faculty of Dentistry, Chulalongkorn University

Abstract

Objective To study the trends of curriculum and educational management for the Doctor of Dental Surgery Program, Chulalongkorn University during the year 2002–2021.

Materials and methods A descriptive research using the method of Ethnographic Delphi Futures Research. The twenty-six experts were interviewed. The data collected from the interviews were used for constructing the Delphi questionnaire. Then, the twenty-five experts were asked to comment on the questionnaire. The statistical analysis was conducted by using SPSS program in analysing the percentage, mean, mode, the difference between mode and mean and the interquartile range.

Results The experts forecasted that the curriculum should respond to support the National Health Reform and produce dental graduates who have the acceptable knowledge and skills. The graduates should have critical thinking skills, communicative skills and technical skills that being accountable for the society. The courses would be taught on multidisciplinary and transdisciplinary basis. The learners should have the working experiences with other health care providers. The varieties of assessment would be used according to learning objectives. The student self-assessment would play the role in student improvement. The participatory educational management would be the key component in administration based on good governance and self-sufficient economy. The contribution of faculty members and the leadership of the dean should play major roles of the success of the program. However, there would be some constraints in inculcating ethical values among the graduates in the future.

Conclusion To achieve the University's motto "Knowledge and Morality", the university must operate the future program in accordance with the principal of sustainable development. Furthermore, the Faculty of Dentistry must base its philosophy on "Holistic Health Approach" to enhance physical, mental, social and spiritual well-being.

(CU Dent 33–94)

Key words: curriculum development; Doctor of Dental Surgery Program; program management